

ՏՊԱԳՐՈՒ ԱԾ Է «ՆՈՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ» օրաթերթի 2012 թ. Դեկտեմբերի 28-29-համարներում
ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՀԱՆՁԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ ԱՅԺՄԷԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Կարէն Մուսայէլեան

Զրոյց Արեւմտեան Հայաստանի Պաշտպանութեան Խորհրդի նախագահ Մայքըլ Սոսիկեանի հետ

Կ. Մ. - Հայ ժողովրդի պատմութեան մէջ, շատ յիշարժան իրադարձութիւնների թւում, իր անգնահատելի և անժխտելի կարեւորութեամբ շարունակում է մնալ կենսական մի փաստաթուղթ, որի հարիւրամեակին հաշուած տարիներ են մնացել: Դա Մերի պայմանագիրն է՝ Հայաստանին վերաբերող իր դրոյթներով: Ելնելով այդ դաշնագրի պահանջներից՝ 1920 թուականի նոյեմբերի 22-ին ԱՄՆ-ի նախագահ Վուդրո Վիլսոնը միջազգային հանրութեան տուած լիազօրութեամբ իրաւարար վճիռ կայացնելով՝ արձանագրեց Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Թուրքիայի սահմանները: Փաստաթուղթը վաւերացուած է նախագահի ստորագրութեամբ եւ կնիքով: Այդ վճռի համաձայն Հայաստանի Հանրապետութեան անբաժանելի տարածքներ են հռչակուում հայ ժողովրդի պատմական հայրենիքի մաս կազմող Վանի, Բիթլիսի, Կարինի նահանգները, ինչպէս նաեւ Տրապիզոնի նահանգը, որով Հայաստանը ելք է ապահովում դէպի Մեւ ծով: Հայ ժողովուրդը շատ մօտ էր իր պատմական հայրենիքի մեծ մասի տէրը դառնալու իրականութեանը, սակայն այդ իրաւարար վճռի վաւերացումից օրեր անց Հայաստանը դադարեց անկախ պետութիւն լինելուց: Այնտեղ հաստատուեցին խորհրդային կարգեր, եւ փաստօրէն, պահանջատէրն ու պայմանագրի ստորագրող կողմը, որպէս միջազգային անկախ միավոր դադարելով գոյութիւն ունենալուց՝ բնականաբար հայկական տարածքների Հայաստանին վերադարձուելու հարցն էլ առկախուեց եւ մինչեւ օրս մնում է սառեցուած: Եթէ երկու-երեք տասնամեակ առաջ քչերը հանգամանօրէն գիտէին այս մասին, ապա այսօր շատերն են բարձրաձայն խօսում, գրում եւ քննարկում, վեր են հանում փաստաթղթեր, որոնք ամբողջացան անցեալ տարիներին եւ այժմ լիովին մատչելի են: Աւելացնենք, որ վիլսոնեան փաստաթուղթը մինչեւ օրս չի բեկանուել եւ բնականաբար չի կորցրել իր թարմութիւնն ու այժմեականութիւնը: Նոյնիսկ Միացեալ Նահանգների համար Թուրքիայի հետ յարաբերութիւններում Մերի դաշնագիրն ու վիլսոնեան վճռագիրը երբեմն օգտագործուում է որպէս մահակ՝ հակառակորդին սաստելու եւ լռեցնելու:

Տարիներ առաջ մի քանի նուիրեալների կողմից Գլենդելում ստեղծուեց մի կազմակերպութիւն, որ կոչուում է “Արեւմտեան Հայաստանի Պաշտպանութեան Խորհուրդ”, եւ որը յաճախ է հանդէս գալիս օգտակար նախաձեռնութիւններով: Այդ կազմակերպութեան նախագահն է հայրենանուէր մի անձնաւորութիւն՝ Մայքըլ Սոսիկեանը, որի հետ ունեցած բաւականին շահեկան բանաւոր գրոյցս որոշեցի գրի առնել եւ ներկայացնել “Նոր Հայաստան” օրաթերթին, որն էլ սիրով համաձայնեց տպագրել այն, եւ որի համար իմ խորին երախտագիտութիւնն եմ յայտնում խմբագրին եւ անձնակազմին:

Եւ այսպէս միանգամից անցնեմ բուն հարցին.

Կ. Մ.- Յարգելի Մայքըլ, թէպէտ որոշ չափով տեղեակ եմ ձեր կազմակերպութեան մասին, երբեմն նաեւ իմ անձնական մասնակցութիւնն եմ բերել ձեռնարկներին, սակայն կ'ուզենայի, որպէս նախաբան կարճ ներկայացնէիք հազմակերպութեան ստեղծման պատմութիւնը:

Մ. Մ.- Կը փափագէի առաջին հերթին ըսել, որ Արեւմտեան Հայաստանի Պաշտպանութեան Խորհուրդը հիմնուած է 2005 թուականի Օգոստոսի 10-ին: Հիմնադրութեան վերաբերեալ պաշտօնական նամակով տեղեակ պահած ենք ՄԱԿ-ին, Եվրոպական Խորհրդարանին եւ Միութեան, տասնութ այն երկրներու ղեկավարներուն, որոնք մաս կազմած են Դաշնակիցներուն եւ ստորագրած են Մերի խաղաղութեան դաշնագիրը: Միեւնոյն նամակները դրկած ենք հայկական բոլոր քաղաքական կազմակերպութիւններուն, միութիւններուն, եկեղեցիներուն եւ հայ մտաւորականութեան, որոնցից շատերը դրական արձագանգներ ուղարկելով՝ շնորհաւորած են մեր կազմակերպութեան ստեղծումը:

Կ. Մ.- Իսկ ինչպէ՞ս է աշխատում կառոյցը, ասենք՝ անդամակցուելու կարգը:

Մ. Մ. – Մենք անդամակցութեան մասին յատուկ կարգ չենք սահմանել: Այնպէս չէ, ինչպէս ձեր գիտցած կազմակերպութիւններուն եւ միութիւններուն մէջ: Բոլոր մեզ հետ գործակցող հայրենակիցներուն կը նշանակէ հիմնադիր մարմինը եւ կը վաւերացնէ նախագահը: Ատոնց կողքին ունինք օժանդակ հայրենակիցներ, ովքեր կգործեն տարբեր գաւառներու մէջ, նաեւ մասնագէտներ, ովքեր մեզ խորհուրդներ կ'ուտան եւ կ'օգնեն, ըլլայ այն իրաւական, օրինական, պատմական, քաղաքական եւ թարգմանական ասպարէզին մէջ:

Կ. Մ.- Թէեւ լիովին հասկանալի է ձեր գործունէութեան նպատակը, բայց շատերը տեղեակ չլինելով, կարիք ունեն աւելի պարզ հասկանալու այն:

Մ. Մ.- Մենք ունենք մէկ նպատակ. Նախագահ Վուդրօ Վիլսոնի իրաւարար վճռագրով հայութեան հատկացուած Արեւմտեան Հայաստանի Բիթլիսի, Վանի, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի 40,000 քառ. մղոն հողատարածքին վերաբերեալ իրաւարար վճռագրի գործադրութիւնն ու իրագործումը:

Կ. Մ.- Այդ բացառիկ դժուարին գործի համար ինչպիսի՞ քայլերի էք դիմել մինչեւ այժմ:

Մ. Մ.- Մեր քաղաքականութիւնը եղած է մեր հիմնուած օրէն, առայժմ այն է՝ Սփիւռքի եւ Հայաստանի մէջ տարածել հողային պահանջատիրութեան հարցը երկու հանգրուանով: Առաջինը՝ Սփիւռքի եւ Հայաստանի հայութեանը ծանօթացնել հարցի էութեանը եւ ապա իրենց հոգիներու եւ սրտերու մէջ առաջացնել դէպի ազատ ու անկախ ԵՐԿԻՐ վերադառնալու ցանկութիւն: Եւ այդ գործը առաջ տանելու համար Սփիւռքի մէջ մենք տարին չորս-հինգ անգամ հրապարակային ելոյթներ կը կազմակերպենք, որոնց ընթացքին ելոյթներ ունեցած եւ իրենց խօսքը յայտնած են պատմաբաններ, մասնագէտ քաղաքագէտներ, հոգեւորականներ,

գրողներ, քաղաքական եւ հասարակական գործիչներ, Նահանգային Ասամպլիի ընտրուած անձինք, Դաշնակցային կոնգրէսի անդամներ, որոնք առաջին անգամ ըլլալով Ամերիկայի պատմութեան մէջ, ուղակի հողային պահանջատիրութեան հարց առաջ կը քաշեն Դաշնակցային կառավարութիւնէն: Հոս պետք է յիշեմ, թէ ինչպէս 2009 թուականի ապրիլ 23-ին մեր հրապարակային ելոյթները սփռուեցան Հայաստանի Հանրապետութեան Հ1 հեռատեսիլի կայանէն եւ մէկ օրուայ ընթացքին՝ չորս անգամ, իւրաքանչիւրը տասնմէկ րոպէ տեւողութեամբ: Տեղեկատուական կամ աւելի ճիշտ՝ դաստիարակչական աշխատանքներ կը տանենք թերթերով, հեռատեսիլներով, Նոյնիսկ “Ֆէյսբուքով” ու “Թուիթթով”, առաւելապէս մեզ հետ համագործակցող մեր հայրենակիցներու միջոցով, որոնք կը բնակին Հոլանտիա, Գերմանիա, Պելճիքա, Անգլիա, Սփանիա եւ այլ երկիրներուն մէջ: Ուրեմն կարելի է ասել, որ մեր գործը քարոզչութեան առումով չափով մը յաջողած կը համարենք Սփիւռքի եւ Հայաստանի մէջ, եւ արդէն երկու տերիէ իվեր անցած ենք երկրորդ հանգրուանին, որն է՝ հայ հոգի տարածել Արեւմտեան Հայաստանի մէջ Օսմանեան կառավարութեան կողմէ գէնքի սպառնալիքներուն տակ կրօնափոխ եղած հայութեան ժառանգորդներուն շրջանում: Այդ գործը անելուն մէզ օգնութեան կ'ուզան համակարգչային համացանցն ու կայքէջերը: Մեր յղումները կ'ուղարկենք թուրքերէնով: Մեզ կ'օգնեն թրքերէն լեզուի գիտակ Եւրոպայում եւ այլ աշխարհամասերում ապրող մեր հայրենակից գործընկերները: Արեւմտեան Հայաստանի մէջ մեր քարոզչութիւնը կը տանինք՝ ընդհանրապէս մեր գրութիւնները Թուրքիոյ մէջ գործող աւելի քան երեսուն խմբերու մէջ զետեղելով, որոնց հասանելիութիւն ունին մօտաւորապէս քառասուն միլիոն ընթերցող:

Կ. Մ.- Բուն Թուրքիայում եւ Արեւմտեան Հայաստանում ըստ յաճախակի ստացուող տեղեկութիւնների՝ քողարկուած, դաւանափոխ եղած եւ բացայայտ իրենց ինքնութիւնը պահպանող հայութեան թիւը նշում է չորսից մինչեւ վեց-եօթ միլիոն: Հետաքրքիր է, թէ ինչպիսին է կրօնափոխ եղած կամ էլ թաքնուած հայերի անդրադարձը ձեր յղումների նկատմամբ:

Մ. Մ.- Մինչեւ այսօր ոչ հայկական, օտար անուններով հանդէս եկող հարիւրաւորներ իրենց հայութեան պատկանելու վերաբերեալ, ինչպէս նաեւ իրենց մեծ հայրերէն ու մայրերէն պատմութիւններ կը պատմէն մեզ: Ու թէեւ անոնք թուրքական անուններ կը կրեն ներկայիս, բայց հազարաւորներ մեզ հետ կը գործակցին, տեղեկութիւններ կը փոխանցեն մեզ իրենց անցեալի եւ ներկայի մասին եւ բացի այդ, հարիւր տոկոսով պատրաստակամութիւն կը յայտնեն վերադառնալու իրենց արմատներուն:

Կ. Մ.- Ի դէպ, վերջերս մի ասուլիսի ժամանակ ոմանք դժկամօրէն վերաբերուեցին այն հարցին, որ եթէ դաւանափոխ եղած հայերը վերականգնեն իրենց լեզուն, բայց մահմեդականութիւնը պահպանեն, լիարժէք հայեր չեն համարուի: Ես, իհարկէ, ոչ մի կերպ չեմ բաժանում այդ կարծիքը: Եթէ ծագումով հայը ձգտում է հայրէն խօսել, ուրեմն հայ է՝ անկախ դաւանանքից:

Մ. Ս. – Արմատներուն վերադառնալ արդէն կը նշանակէ վերադառնալ նաեւ հին դաւանանքին: Թեպէտ չի բացառուիր նաեւ այլադաւան մնալը, քանզի ոմանց դժուար կ'ըլլա հրաժարուել իրենց հարազատ դարձած կրօնէն: Բայց այն հայերը, որոնց բախտ ունեցած եմ լսելու, զօրակցութիւն, ուժ եւ օգնութիւն կը սպասեն մեզմէ եւ կը խնդրեն, որ արագ ըլլայ ամէն ինչ, եւ ոչ թէ այսօրուայ գործը վաղուան ձգելով: Իսկ Վանի, Մուշի, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի՝ Համշէնի մէջ, բացառիկ մեծ է թիւը անոնց, որոնք թաքուն հայեր են, եւ մենք յաջողած ենք մինչեւ այսօր իրենց սրտերուն ու հոգիներուն մէջ հայութիւն սերմանել:

Կ. Ս.- Թուրքիան ամէն գնով փորձում է վիժեցնել հայկական իւրաքանչիւր ձեռնարկ, եթէ այն վնաս իրեն է: Այս դէպքում դուք գործ ունէք այդ երկրի քաղաքացիների հետ, որոնց մղում էք դէպի իրենց արմատները: Թուրքերի կամ հենց թուրքական կառավարութեան կողմից խոչընդոտներ եղե՞լ են խանգարելու ձեր աշխատանքը:

Մ. Ս. – Այդ հարցին պատասխանելու համար ստիպուած եմ կարճ պատմական ակնարկով վերադառնալ անցեալ դարի քսանական թուականներ: 1920 Ապրիլի 18-26 -ը Իտալիոյ Սան Ռեմօ քաղաքին մէջ դաշնակից երկիրներու Գերագոյն Խորհուրդի երկրները՝ Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա Թուրքիոյ հետ հաշտութեան դաշնագրի յօդուածները սեւագրեցին եւ յղեցին Օսմանեան կայսրութեան սուլթանին: Սուլթանը համաձայնեցաւ, ստորագրեց եւ ապա միեւնոյն Գերագոյն խորհուրդը յղեց զայն ԱՄՆ-ի նախագահ Վուդրօ Վիլսոնին, որ նա նոյնպէս համաձայնի: Նախագահը իր համաձայնութիւնը գրաւոր ԱՄՆ-ի դեսպանի միջոցով առաքեց Դաշնակից երկրներու Գերագոյն Խորհրդին: Սոյն սեւագրի յօդուածները, որոնք մօտաւորապէս երեք ամիս ետքը կը ստորագրուէին Սեւրի Պալատին մէջ, կը պարունակէին հետեւեալը. Թուրքիան կը ճանչնայ Հայաստանի անկախութիւնը եւ համաձայն է Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ սահմանագիծ հաստատել իրաւարարութեամբ ԱՄՆ-ի նախագահ Վուդրօ Վիլսոնի, եւ որ նախագահի իրաւարար վճռագրին մենք ամբողջութեամբ համաձայն կըլլանք: Ուրեմն, երբ նախագահը իր իրաւարար վճիռը արձակեց, այդ արդէն միջազգային օրէնքի ենթարկուեցաւ, եւ այդ կը նշանակէ, որ այդ վճիռը վերջնական է, պարտադիր եւ անքննելի: Սակայն ներկայիս Թուրքիան ջանք չի խնայէր քարոզչութեան ճամբով համոզելու առաջին հերթին իր ժողովրդին եւ ապա՝ այլոց, թէ իրաւարար վճիռը արձակուած է համաձայն Սեւրի խաղաղութեան դաշնագրի, եւ քանի որ այն չվաւերացուեցաւ, ուրեմն Իրաւարար վճռագիրն ալ չեղեալ եղաւ: Մեր ժողովուրդէն բացի, մենք ստիպուած ենք Թուրքիոյ ժողովուրդին ալ հասցնելու, որ Իրաւարար վճռագրի դիմումը նախագահ Վիլսոնին հասաւ Սան Ռեմօի ժողովէն, 1920 թուականի ապրիլին եւ ոչ թէ Սեւրի խաղաղութեան Դաշնագրի ընթացքին, եւ թէ նախագահը իր համաձայնութիւնը տուաւ 1920 թ. Մայիսի 17-ին, այսինքն Սեւրի դաշնագրի թուականէն մօտաւորապէս երեք ամիս առաջ: Երկրորդ՝ Թուրքիոյ սուլթանի համաձայնութեան ստորագրութիւնը զիջում կը նշանակէ, այսինքն կ'ենթարկուի այլեւս միջազգային օրէնքին: Երրորդ՝ որեւէ հարցի մը վերաբերեալ երբ իրաւարարութեան կը յանձնուի՝ այդ հարցը ինքնաբերաբար անջատ միաւոր կը կոչուի, այսինքն կ'անջատուի ընդհանուր համաձայնութենէն եւ առ այդ՝ կ'ենթարկուի միջազգային

օրէնքի: Կը խօստովանիմ, որ մենք կը դժուարանանք քայլ պահելու Թուրքիոյ քարոզարշաւին դէմ, նկատի ունենալով իրենց մարդկային ուժը եւ հսկայական նիւթականը: Այդ իսկ պատճառով մեր ունեցած սակաւաթիւ երիտասարդներուն կողքին մենք կարիքը ունինք առաւել գիտակ երիտասարդներու, որոնց համար քանիցս անգամներ դիմած ենք տարբեր անհատներու եւ խմբերու, ինչպէս նաեւ մեզ պէտք է նիւթական աջակցութիւն անոնցմէ, որոնք կը հաւատան, որ այսօրուայ միջազգային, մանաւանդ Միջին Արեւելքի մէջ եղած բոլոր փոփոխութիւնները կուզան փաստելու մեզ, որ ոչ հեռու ապագային քարտեզներու ահռելի փոփոխութիւններ տեղի պիտի ունենան:

Կ. Մ. – Ի դէպ ոմանց դժուր է հաւատացնել այդ բանը, քանզի շատերը ասում են, թէ ո՞ւմ է ձեռնտու քաղաքական այդ խառնաշփոթը, կամ գերտերութիւնները կհամաձայնե՞ն թարմացնել իննսուն տարուայ հնութիւն ունեցող վիլսոնյան որոշումը: Այդ նոյն առարկողներին հարցնում եմ. երսուն տարի առաջ ո՞ւմ մտքով կանցնէր, որ Խորհրդային Միութեան նման հզօր կայսրութիւնը կը փլուզուի, Հայաստանը կ'անկախանայ եւ Արցախն էլ կ'ազատագրուի: Թուրքիան նոյնպէս կայսրութիւն է եւ շատ ավելի տկար, քան ժամանակին Խորհրդային պետութիւնն էր: Եւ եթէ Թուրքիայի բլին այն ժամանակ ծանրացել էր միայն Հայկական հարցը, ապա այժմ ազգային հարցերը խեղդում են նրան, եւ այն վաղ թէ ուշ այն պիտի տրոհուի: Մանաւանդ որ Բսրայէլ պետութեան կողքին ուրիշ ուժեղ պետութիւն պէտք չէ որ լինի: Ապացոյց՝ վերջին տասնամեակի քաղաքական իրադրութիւնները Միջին Արեւելքում: Եւ ի վերջոյ ո՞ւմ է ձեռնտու դժուար վերահսկուող եւ գլխացաւանք պատճառող մեծ տարածք զբաղեցնող Թուրքիան:

Մ. Ս.- Այո, եւ ատոր հետեւանքով անոնք, ովքեր պատրաստ են իրենց քարտեզը միջազգայնացնելու՝ կը շահին: Մենք պէտք չէ գտնուինք երրորդ կամ նոյնիսկ չորրորդ անգամը այն վիճակին, որ պատրաստ չըլլանք ձեռք բերելու մեր իրաւունքները: Ի վերջոյ, պէտք է յիշեցնեմ բոլորին. “Վայն եկեր անոր, որ պատրաստ չէ վաղուայ գալիքին”:

Կ. Մ.- Որքան ինձ յայտնի է, այս հայրենանուէր աշխատանքը դուք մի քանի հոգով վերցրել էք ձեր ուսերին, մինչդէռ խոշոր գումարներ ունեցող հայերը, եթէ իրօք հայ են, պէտք է որ միանային այս ընդհանուր գործին՝ այն հասցնելով համազգային չափանիշների: Բայց ինչպէս տեսնում եմ, դուք մենակ էք, բնականաբար մեծ նիւթականի կարիք ունէք այսպիսի մի ծաւալուն գործունէութիւնը առաջ մղելու համար: Ինչպէ՞ս էք գոյացնում այդ գումարները:

Մ. Ս.- Մեր բոլոր ծախսերը, որոնք հասած են մինչեւ այսօր, ավելի քան \$ 40.000-ի, գոյացած են մեր հայրենակիցներուն կողմէ: Սակայն պէտք է երախտագիտութեամբ յիշենք այն հայրենակիցներուն, ովքեր մեր գործունէութիւնը մեծապէս կը գնահատեն եւ օգնութեան ձեռք երկարած են մեզ, նամանաւանդ այն ժամանակ, երբ Թուրքիայէն Լոս Անջելէս հրաւիրեցինք Մասուն, Մուշ, Վան եւ Էրզրում հայկական մշակոյթի հիմնադիր նախագահ Ազիզ Տաղչին: Հնս պէտք է յիշեմ. Եթէ որեւէ անհատ կամ խմբաւորում կը փափագի օգնել մեզ նիւթապէս, կրնան ընել այդ սրտաբուխ նուիրատուութիւնը՝ Western Armenian Heritage

Foundation եւ փոստով ուղարկել P.O.Box 8022 La Crescenta, CA 91224 հասցէին կամ հեռաձայնել (818) 427-7872 եւ (818) 500-8016 թիւերուն, ինչպէս նաեւ այցելել մեր կայքէջը www.western-armenia.org:

Կ. Մ.- Եթէ Հայաստանի ներկայ Հանրապետութիւնը համարուի է Առաջին Հանրապետության իրավահաջորդը, ապա պարտաւոր է ընդունել վիլսոնեան փաստաթուղթը եւ ներկայացնել իր իրաւացի պահանջները: Սակայն ցաւով պետք է նշել, որ միջազգային այս կարեւոր փաստաթղթի առաւելություններից Հայաստանի դիւանագիտությունը կամ չի ցանկանում, կամ էլ չի կարողանում մագաչափ անգամ օգտուել: ԱՄՆ նախագահ Վուդրօ Վիլսոնի շնորհիւ Նոյեմբերի 22-ը հայ ազգի համար բացառիկ նշանակութիւն ունեցող օրերից մէկն է: 2009 թվականին նոյեմբերին Հայաստանի Հանրապետութեան Ազգային ժողովում առաջարկութիւն եղաւ գոնէ այդ օրը հայտարարել Հայրենաստիքության օր: Սակայն այն արժանի ուշադրութեան չարժանացաւ եւ մերժուեց: Տեղեակ լինելով, որ ձեր գործունէութիւնը մեծ տարողութեամբ ընդունելութիւն է գտել Հայաստանում, եւ անշուշտ նկատի ունենալով հայկական դիւանագիտութեան ապաշնորհ աշխատանքը դրսում, այնուամենայնիւ, ուզում եմ հարցնել, ինչպիսի՞ն է ձեր յարաբերութիւնները Հայաստանի իշխանութիւնների հետ, կամ էլ որեւէ ակնկալիքներ ունե՞ք իրենցից:

Մ. Ս.- Մեր սահմանադրութեան մէջ յստակ յօդուած կայ, որը հետեւեալն է. “Մենք միջամուխ չենք Հայաստանի ներքին քաղաքականութեան, սակայն առաջին ճակատի վրայ կը տեսնենք մենք զմեզ, երբ հարցը կը պատկանի Հայաստանի ապահովութեան, հայ ժողովրդի անվտանգութեան եւ Հայաստանի սահմաններուն”: Իսկ մեր ակնկալիքն է, որ Հայաստանի կառավարութիւնը մեզ իրաւասիութիւն՝ PROXY, տայ Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ սահմանային հարցին վերաբերեալ, որ կարենանք աշխատանք տանիլ միջազգային օրէնքով եւ միջազգային տարողութեամբ:

Կ. Մ.- Ես վստահ կարող եմ ասել ձեզ, որ յոյս չունենաք ո՛չ այսօրուայ եւ ո՛չ էլ վաղուայ Հայաստանի դեկավարութիւնից: Եւ չեմ կարող ասել, թէ երբ մեր հայրենիքը կը կառավարեն այն ազգային դեկավարները, որոնք ունենալով ժողովրդի վստահութիւնը՝ համարձակ դիւանագիտութեամբ կը խօսեն մեր ազգային իրաւունքների մասին:

Մ. Ս.- Մենք կը կարծենք, որ պատճառները շատ են, սակայն կրնանք յիշել քաղաքական եւ տնտեսական հանգամանքները, իսկ ամենէն կարելորդ՝ կայ Ռուսաստանի իրականութիւնը: Այսինքն՝ Հայաստանը երկարատեւ համաձայնագիր ունի Ռուսիոյ հետ, որը շատ կարելորդ է այսօրուայ Հայաստանի համար, սակայն միեւնոյն ժամանակ մենք կը կարծենք, որ անպատեհութիւն է Հայաստանի միջոցով սահմանային փոփոխութեան եւ հողային պահանջատիրութեան գործընթացին՝ այն պատճառով, որ այդ չի համապատասխաներ ԱՄՆ-ի քաղաքական շահերուն: Հոս պետք է յիշել. Հայաստանի կառավարութիւնը կրնայ ներկայիս Միջին Արեւելքի խառնիճադանջ վիճակէն օգտուելով՝ Ռուսաստանի հետ միասնաբար, համագործակցաբար եւ օգնութեամբ միջազգային դատարան դիմել կամ ՄԱԿ-ի Ապահովութեան խորհրդին դիմելով պահանջել Կարսի մարզը՝ Կարս, Իգդիր եւ Արտահան,

հիմնուելով այն բանի վրայ, որ Դաշնակից երկրները եւ ԱՄՆ-ը երբ ճանաչեցին 1920 թուականի յունուարին եւ ապրիլին Հայաստանի անկախութիւնը, Հայաստանի մաս կը կազմէր Կարսի մարզը: Մինչեւ այսօր միջազգային օրէնքով, այլ խօսքով՝ 1920 թուականի ճանաչումէն ետք, ոչ ԱՄՆ-ը եւ ոչ ալ Եւրոպան ճանչցած են Բոլշեւիկեան Ռուսաստանի գծած Թուրքիոյ սահմանները Հայաստանի հետ: Օրէնքով երկու երկրներուն միջեւ սահմանները պէտք է որ մնան այն, ինչ որ էին 1920-ի ապրիլ 23-ին:

Կ. Մ.- Ռուսաստանի հետ կապուած ձեր լաւատեսութիւնը, ինչ խօսք, նախանձելի է: Իսկ ինչպիսի՞ն են ձեր յարաբերութիւնները հայկական քաղաքական կազմակերպութիւնների հետ: Եթէ դուք առաջինը նախաձեռնեցիք նման մի կազմակերպութիւն, ուրեմն կարծում եմ, որ պէտք է ակնկալէք նրանց զօրակցութիւնը, ովքեր շահագրգռուած են յանուն Հայ Դատի:

Մ. Ս.- Մեր խորհուրդը կազմուած է Տարօն-Տուրուբերանի, Վասպուրականի, Կարին-Էրզրումի եւ Համշէն-Տրապիզոնի տարագիր հայութեան ժառանգորդներէն: Ունենք տարբեր քաղաքական եւ ոչ քաղաքական միութիւններուն մաս կազմող հայրենակիցներ, ովքեր կը մտածեն եւ կը գործեն միայն ու միայն որպէս Արեւմտեան Հայաստանի հողատարածքներու պահանջատէր խորհրդի անդամներ եւ ոչ թէ այս կամ այն հոսանքին գաղափարները սփռելու կամ տարածելու: Եւ առ այդ, մեր ռազմավարութիւնը եղած է եւ պիտի մնայ որպէս այդպիսին: Այսինքն՝ համարատու չենք որեւէ քաղաքական հոսանքի, սակայն միեւնոյն ժամանակ միշտ պիտի գործակցինք եւ առաւելագոյն չափերով ամէն այն կազմակերպութեան հետ, որ ջանք չի ինայէր պայքարելու, ի գին ամէն ինչի, յանուն մեր բռնագրաւուած Արեւմտեան Հայաստանի հողային պահանջատիրութեան:

Կ. Մ.- Կարծում եմ, որ մեր այս կարճ գրոյցի ընթացքում կարողացանք վեր հանել հայութեան ներկայ ժամանակի առաջնահերթ խնդրի էութիւնը եւ որոշ պատկերացում տալ Արեւմտեան Հայաստանի Պաշտպանութեան Խորհրդի գործունէութեան վերաբերեալ, մի կազմակերպութիւն, որի հիմնական անելիքները դեռ առջեւում են: Առաջին հերթին այդ փաստաթղթերի փաթեթը պիտի ներկայացուի միջազգային հանրությանը, պիտի դրուի ՄԱԿ-ի Անվտանգութեան խորհրդի, միջազգային դատարանի սեղանին: Եւ այդ գործում անհրաժեշտ է ներգրաւել բոլոր ներքին կարող ուժերին եւ օտարերկրեայ իրավաբանների: Շատ մասնագետների, ինչպէս նաեւ այս հարցի հեղինակաւոր տեսաբան Արա Պապեանի կարծիքով, Վիլսոնի գծած քարտեզն այսօր էլ լիովին արդիական է, պարզապէս անհրաժեշտ է ՄԱԿ-ի միջազգային դատարանի միջոցով հաստատել դրա վաւերականութիւնը, ինչից յետոյ Անվտանգութեան խորհրդից պահանջել դրա ի կատար ածումը: Ի դէմս Արեւմտեան Հայաստանի Պաշտպանութեան Խորհրդի մօտ ապագայում եւ պատկերացնում եմ այնպիսի մի ուժ, որն իր շուրջը համախմբած կը լինի ազգային առողջ մտածողութեամբ բոլոր անհատներին և կը դառնայ համազգային այն կառոյցը, որն ընդունակ լինի իրականացնելու մեր առաջ ծառայած ազգային պահանջատիրութեան խնդիրը՝ այն որպէս ծանր բեռ սերունդներին չթողնելու համար:

